

KREATIVITÁS ÉS GENERATIVITÁS KULTURÁLIS KÖZÖSSÉGEKBEN¹ Térérzékelés, térhasználat, ki- és átalakítás. Ön- és közösségfejlesztés

DOI 10.35402/kek.2023.3.5

Absztrakt

A doktorandusz kutatásának célja a társadalom tagjaiban rejtetten vagy igényként megmutatkozó változtatási készség, képesség feltárása és megismerése annak érdekében, hogy a kreatív és generatív képességeiket tudatos és alkotó módon használni tudják amellet, hogy feltárulnak az egyén és csoportjának közösségi-tér-használati igényei, hatásai. Része a vizsgálatnak a mentális jólét támogatásához szükséges közösség tér kialakításának módja. Mindez hozzájárul a személyiség fejlődéséhez és a csoportjában való biztonságos kapcsolatteremtéshez, továbbá a várostervezéshez, miközben hidat képez a különböző diszciplínák között.

Abstract

The aim of the doctoral student's research is to explore and understand the hidden or demanded skill and ability to change in members of society in order to use their creative and generative abilities in a conscious and creative way, while revealing the needs and effects of the individual and his group in the use of community space. Part of the analysis is how to create the community space needed to support mental well-being. This contributes to personal development and safe relationships within the group, as well as to urban planning, while forming a bridge between different disciplines.

Kutatási cél

A **kutatási terepek** (Budapesten az Orczy Park és a Millenáris Park) rehabilitált területek, egyszerre az állami, önkormányzati és egyfajta közösségi akarattal, amelyet időről időre újra kell definiálni. Jelenleg sikeres a parkok működése, de már eltelt annyi idő, hogy az előnyök és hátrányok kirajzolódjanak. Mindezek tettenérésével reagál a tervezett kutatás az egyének és csoportjaik, valamint közösségeik fejlesztési lehetőségeire

a közös konkrét elérése érdekében, a cselekvési alternatívák megfogalmazására.

Városshociológiai aspektus

Máig érvényesek azok a gondolatok, amelyek egy pécsi, városfejlesztési konferencián hangzottak el Gantner B. Esztertől: „A város szövege fizikai helyekből, kulturális elképzelésekből és narratív terekből fonódik össze, hiszen *az épületekbe és az épített terekbe kulturális reprezentációk is beépülnek, melyek tapasztalatokat, interpretációkat generálnak*. Így egyszerre mutatkozik meg az anyagi természetű elemek immaterialitása, illetve az elképzelések materiává válása. Az így felfogott város és közterei paradigmikus példái annak, hogy miképpen alakul át egy földrajzi tér kulturális értelemben vett térré.” (Gantner 2008, 7) Társadalomtudományi szempontból nézve egy városrésznek, közparknak a felújítása abból a reményből táplálkozik, hogy az ott lakók számára jobb környezetet/infrastruktúrát biztosítson, egyúttal visszacsalogassa a korábban el- és kiköltözőket, a középosztálybelieket, és újabb beköltözőket vonzzon a körzetbe. Ott munkál ebben a megközelítésben az a szándék, hogy az épületek és közterek állapotának megváltoztatásával, új funkciókkal való megtöltésével megváltoztathatók a körzet/közösség társadalmi mutatói. Valamennyi ilyen program már a tervezés szakaszában épít a helyi közösségek (community) kezdeményezéseire, az én-megerősítési szándéokra (empowerment) és a partnerségi viszonyokra (partnership). Ezek a kulcsszavak nemcsak a tervezéskor, a döntéshozatalkor fontosak, hanem a fenntarthatóság szakaszában is, épp abban a fázisban, amelyhez a kutatásunk kapcsolódik. Célunk, hogy alkalmazzuk azt a jól bevált stratégiai szempontot, amely monitorozza az adott terület lakóközösségeinek érdekeit, különösen figyelve az esélyegyenlőségi, kisebbségi igényekre; ezzel biztosítható a szegregátumok kialakulásának megakadályozása éppúgy, mint a helyi társadalom lecsúszásának megállítása. Így nyer értelmet a közösség bevonásának szándéka, a közösség önmegerősítése és készségfejlesztése. A részvétel lehetősége a kerület/adott terület minden lakója számára egyenlő eséllyel nyitott, lényeg az együttműködési szándék és az alkalmazkodóképesség.

¹ A tanulmány része az ELTE Szociológia Doktori Iskola Interdiszciplináris Társadalomkutatások Doktori képzési programban megkezdett vizsgálatnak. Témavezetők: Dr. Csepeli György professor emeritus és Dr. Tibori Theodosia Timea CSc.

Az Orczy Park felújításakor – az amerikai mintáktól eltérően – az állami intézmények és felsőoktatási klinikai épületekben dolgozók testi, lelki felüdülését is szolgálja a park, de a nyitvatartása korlátozott (6–22 óráig), viszont az oda vezető utak és ligetes sétányok megelőlegezik a bensőséges hangulatot, távolabb tolják a nagyvárosi közlekedés, a népesség mozgásából eredő zsúfoltságot, zaklatottságot.

A Millenáris Park esetében nehezebb volt „kapun kívülre” helyezni a terület rendkívüli népsűrűségét és forgalmát, épp ezért a belső terek, a sétányok, a pihenők és a növényzet kárpótolja a látogatót a napi feszültségek leküzdésében.

Értékszociológiai aspektus

Építünk azokra a nyilvánvaló tényekre, hogy az érték egyszerre a mérték, a kritérium és a szabadság szerepét tölti be az ember életében, ugyanakkor nélkülözhetetlenek mind az egyének, mind a kisebb-nagyobb közösségek életében. Különösen igaz ez, ha az evolúció felől közelítjük a kérdést. „(...) A kultúra által megformált tér az emberi egyedeket vonzóvá vagy taszító erőkké alakítja, melyek mentén megnyílnak a cselekvés, az alkalmazkodás pályái. Az érzelmi és a kognitív tényezők együttese jelöli ki az affordanciák egyre bővülő köreit, melyekben már a kultúra által szentesített értékeknek jut a főszerep. Az affordancia a kezünk ügyébe kerülő tárgyak számunkra adott jelentése, melyből következik, hogy mire használjuk azokat.” (Csepeli 2023, 34).

Így kapcsoljuk össze a bennünk rejlő kreativitást, generativitást a használattal és a személyes vágyak narratíváival.

A kutatási kérdésekre kapott válaszokkal az egyének, csoportjaik és a közösségek támogatási, beavatkozási lehetőségei megismerhetővé válnak, melyre adekvát programokat lehet kidolgozni.

Kutatási módszertan

A kutatás kvalitatív és kvantitatív módszereket, ún. vegyes módszertant alkalmaz.

Kvalitatív módszerek

- félig strukturált, sétálóinterjúk (15-25);
- fókuszcsoportos interjúk (három: 1-1 a kutatási terepek térhasználóival, 1 kontroll csoport) során, az interjúalanyok által adott narratívák elemzésével, továbbá

- szokatlan használat tesztek, kreativitást vizsgáló tesztekkel kívánja segíteni a kutatási kérdések megválaszolását.

Kitöltők látás-, hallás-, mozgássérüléssel kapcsolatos adatok felvétele – szuperszenzitív adat

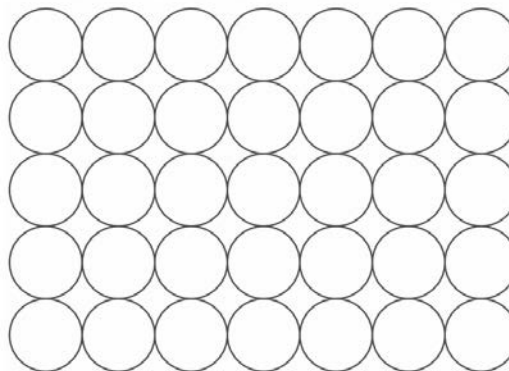
Szokatlan használat tesztek – kreativitás és generativitás méréséhez

- kreatív, figurális tesztek közül a Körök teszt²;
- az ábrabefejezéses Torrance féle teszt³ (TTCT, Torrance Test of Creative Thinking) (Torrance, 1974) magyar adaptációi kerülnek alkalmazásra, amiknek sztenderdizált értékelési metódusát Zétényi (1989) foglalta össze (Mező 2017, 4);
- közismert dallamokra, versidézetekre való reakció vizsgálata.

Torrance féle Körös teszt (Torrance, 1974)

A feladat: a válaszadó 10 perc alatt alkosson képe(ket) a körök segítségével. Az értékelhető válaszokból mérhető: az ötletgazdagság, a kifejezésbeli könnyedség (Fluencia - F), a válaszok előfordulási gyakoriságának mértéke, az eredetiség, az újszerűség (Originalitás - O), a Flexibilitást (X), amely megmutatja, hogy mennyi eltérő kategóriába tartozó választ adott a kitöltő, (Mező 2017:4)

Nem az a fontos, hogy mind a 35 kör ki legyen töltve, hanem az, hogy mennyire eredeti a megoldás, valamint mennyire kidolgozottak vagy elnagyoltak a képek – kidolgozottság (elaboration).

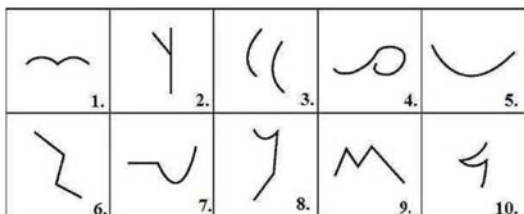
² A Körök teszt 35 ingert (kört) tartalmaz, papír-ceruza jellegéből is fakadóan csoportosan, illetve egyénileg is felvehető. A feladat a 35 körben, körön belüli alkotás, a tesztfelvételi idő 10 perc tesztenként (Mező 2017, 4).

³ Az Ábrabefejezés teszt (TTCT) 10 ingert (ábrát) tartalmaz. A feladat egy-egy fekete-fehér ábra befejezése, majd a befejezett ábrák címmel történő ellátása, amelyre 5 perc áll rendelkezésre (Mező 2017, 4).

Ábrabefejezéses Torrance teszt

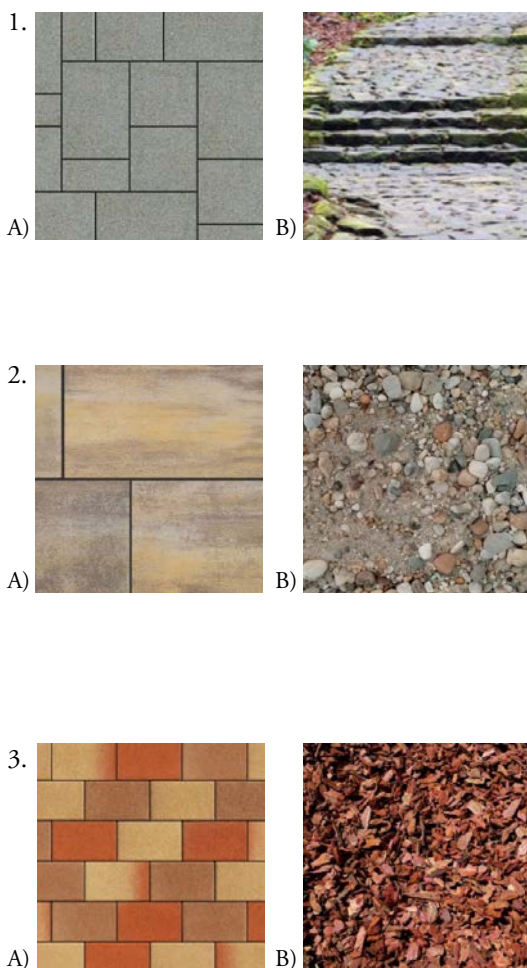
Verzió 1 : Alkoss(on) belőlük egy értelmezhető új képet és nevezze(d) el őket 5 perc alatt.

Verzió 2: Válassz(on) ki egy ábrát, amit tízfélékép-pen egészíts(en) ki 5 perc alatt.

Kvantitatív módszer

Megbízhatóság és általánosíthatóság eléréséhez kérdőíves (cca. 100) felmérés. A kérdőív közösségi terek térburkolataira vonatkozó próbakérdése: *Melyik felületen/térburkolaton sétál szívesebben egy parkban? (Kérem, karikázza be pontonként az Ön számára megfelelőhöz tartozó betűjelzést!)*

Mintaválasztás tervezete

Budapesten az adott tereket használók (egyének, illetve csoportjaik) mint fiatalok (16–18 éves), fiatal felnőttek (18+–26 éves), 26+ korosztály (állapotmeghatározással, mint egyedülálló, párkapcsolatban élő, családos, kisgyermekes szülők, kortól független, kisgyermekkel lévő szülők, nagyszülő, nyugdíjas, stb.).

- legalább 100 főt felölölő;
- a férfiak 48%-ban és a nők 52%-ban kapnak helyet;
- tervezetten a célcsoport 70-80%-ának a legmagasabb iskolai végzettsége középfokú (szakmunkás/szakiskolai bizonyítvány, illetve szak-középiskolai, (szak)gimnáziumi érettségi).

Kutatási kérdés, alkérdések, hipotézisek meghatározása

Kutatási kérdés: *Milyen szerepe van a (generativitás) gondoskodásnak és az alkotókészségnek (kreativitás) az egyéni és közösségi térhasználat során?*

Alkérdések:

K1: *Milyen az optimális tér a térhasználó számára? Támogató-e az optimális környezet egy egyén és csoportja pozitív viszonyára?*

K2: *Meghatározza-e a környezet az egyén és csoportja kreativitását és generativitását?*

K3: *Befolyásolja-e a térkialakítás az egyének és csoportjaik számára a közösségi tér használatának minőségét?*

K4: *Serkentően hatnak-e a közösségi terek (minél természetesebb) kialakítása az egyének és csoportjaik kreativitására és a generativitására, illetve mentális jóllétére?*

K5: *Van-e összefüggés megbetegedések és a térkialakítás között, és ha igen, milyen, mi ennek az oka?*

Intellektuális puzzlemódszer segítségével: *Milyen az optimális tér a térhasználó számára? Az optimális környezet támogató egy egyén és csoportja pozitív viszonyára? A környezet meghatározza az egyén és csoportja kreativitását és generativitását? Az egyének és csoportjaik számára a közösségi tér használatának minőségét a térkialakítás befolyásolja? A közösségi terek minél természetesebb kialakítása serkentően hat az egyének és csoportjaik kreativitására és a generativitására, illetve mentális jóllétére? Van-e összefüggés megbetegedések és a térkialakítás között, és ha igen, milyen, mi ennek az oka?*

INTELLEKTUÁLIS PUZZLE		
KUTATÁSI KÉRDÉSEK	ADATFORRÁS ÉS MÓDSZER	INDOKLÁS
K1: Milyen az optimális tér a térhasználó számára? Támogató-e az optimális környezet egy egyén és csoportja pozitív viszonyára?	<p>sétálóinterjú – részben strukturált interjú</p> <p>szokatlan használat tesztek, kreativitást vizsgáló tesztek (Torrance ábrabefejezéses teszt és körteszt; ismertebb versidézetek, énekek/dallamok elhangzását követően: <i>Mi jut eszébe erről?</i> kérdés feltevése)</p> <p>fókuszcsoportos interjú</p> <p>kérdőív</p>	<p>Részben strukturált interjúval a téma körül tartható az interjút adó, ugyanakkor kapcsolódó narratívái felszínre törhetnek. A sétálóinterjú a kutatási terepeken az inerjúkérdésekkel kapcsolatos esetleges ellenállást segítheti csökkenteni, valamint a „változó” környezet segíthet több érzést, élményt előhívni és artikulálni.</p> <p>A szokatlan használat tesztek a kreativitás mérését, valamint az esetlegesen vágyott segítik.</p> <p>A fókuszcsoportos interjú a két kutatási terep térhasználóival megtámogatja az optimális tér feltárását, egyszerűsíti a merítést. További egy nem a kutatási terepet használó és nem abban lévő egyénekből álló kontrollcsoporttal fókuszcsoportos interjú felvétele az eltérések, azonosságok megismeréséhez.</p> <p>A kérdőív segít a kérdőívkitöltő szerinti optimális környezet meghatározásában.</p>
K2: Meghatározza-e az egyén és csoportja kreativitását és generativitását?	<p>sétálóinterjú – részben strukturált interjú</p> <p>szokatlan használat tesztek, kreativitást vizsgáló tesztek (Torrance ábrabefejezéses teszt és körteszt; ismertebb versidézetek, énekek/dallamok elhangzását követően: <i>Mi jut eszébe erről?</i> kérdés feltevése)</p> <p>fókuszcsoportos interjú</p> <p>kérdőív</p>	<p>Részben strukturált interjúval a téma körül tartható az interjút adó, ugyanakkor kapcsolódó narratívái felszínre törhetnek. A sétáló interjú a kutatási terepeken az inerjúkérdésekkel kapcsolatos esetleges ellenállást segítheti csökkenteni, valamint a „változó” környezet segíthet több érzést, élményt előhívni és artikulálni.</p> <p>A szokatlan használat tesztek a kreativitás és generativitás mérését segítik.</p> <p>A fókuszcsoportos interjú a két kutatási terep térhasználóival megtámogatja a környezeti hatások relevanciáját a kreativitás és generativitás tekintetében, egyszerűsíti a merítést. További egy, nem a kutatási terepet használó és nem abban lévő egyénekből álló kontrollcsoporttal fókuszcsoportos interjú felvétele az eltérések, azonosságok megismeréséhez.</p> <p>A kérdőívek választ adnak a környezeti ellentmondásokra, zavaró tényezőkre.</p>

INTELLEKTUÁLIS PUZZLE		
KUTATÁSI KÉRDÉSEK	ADATFORRÁS ÉS MÓDSZER	INDOKLÁS
K3: Befolyásolja-e a térkialakítás az egyének és csoportjaik számára a közösségi tér használatának minőségét?	sétálóinterjú – részben strukturált interjú fókuszcsoportos interjú kérdőív	Részben strukturált interjúval a téma körül tartható az interjút adó, ugyanakkor kapcsolódó narratívái felszínre törhetnek. A sétáló interjú a kutatási terepeken az interjúkérdésekkel kapcsolatos esetleges ellenállást segítheti csökkenteni, valamint a „változó” környezet segíthet több érzést, élményt előhívni és artikulálni. A fókuszcsoportos interjú a két kutatási terep térhasználóival megtámogatja a térhasználat minőségének feltárását, egyszerűsíti a mérítést. További egy, nem a kutatási terepet használó és nem abban lévő egyénekből álló kontrollcsoporttal fókuszcsoportos interjú felvétele az eltérések, azonosságok megismeréséhez.
K4: A közösségi terek, minél természetesebb kialakítása serkentően hat-e az egyének és csoportjaik kreativitására és a generativitására, illetve mentális jóllétére?	sétálóinterjú – részben strukturált interjú Szokatlan használat tesztek, kreativitást vizsgáló tesztek (Torrance ábrabefejezéses teszt és körteszt; ismertebb versidézetek, énekek/dallamok elhangzását követően: <i>Mi jut eszébe erről?</i> kérdés feltevése) fókuszcsoportos interjú kérdőív	Részben strukturált interjúval a téma körül tartható az interjút adó, ugyanakkor kapcsolódó narratívái felszínre törhetnek. A sétálóinterjú a kutatási terepeken az interjúkérdésekkel kapcsolatos esetleges ellenállást segítheti csökkenteni, valamint a „változó” környezet segíthet több érzést, élményt előhívni és artikulálni. Szokatlan használat tesztek segítik a generativitás és a kreativitás vizsgálatát, mérését. A fókuszcsoportos interjú a két kutatási terep térhasználóival megtámogatja a térkialakítási igény mentén annak irányát, valamint ezen keresztül a kreativitás, generativitás és mentális jóllét feltárását, egyszerűsíti a mérítést. További egy, nem a kutatási terepet használó és nem abban lévő egyénekből álló kontrollcsoporttal fókuszcsoportos interjú felvétele az eltérések, azonosságok megismeréséhez. A kérdőív segíti a közösségi terek kialakítási módjára adott válaszok megtalálását.
Van-e összefüggés megbetegedések és a térkialakítás között, és ha igen, milyen, mi ennek az oka?	strukturált interjú felvétele szakorvosokkal	Strukturált interjú szakorvosokkal (szemész, fül-orr-gégész, bőrgyógyász, ortopédus és neurológus) történő felvétele alátámasztásként szolgál a téma jogosultsága tekintetében, valamint segít a kérdőív véglegesítésében. Esetleg több kérdésre is választ ad, amit még az értekezésben nem kerestek, de előremutató lehet a PhD-t követő vizsgálódásokra.

Hipotézisek

H1: A csoport támogatóan hat az egyénre, ha az számára optimális környezetben történik.

H2: A környezet döntően meghatározza az egyén cselekvésének irányát, terjedelmét és tartósságát.

H3: A csoport hatása az egyén generativitására és kreativitására döntően támogatóan hathat.

H4: A bizonytalan, sérült személyiségekre a csoport korlátozóan hathat.

H5: Többgenerációs csoport hatására az egyén differenciáltabb válaszokat tud adni a környezeti kihívásokra.

H6: Az egyének és csoportjaik, az általuk használt közösségi tereken a dinamikus mozgást támogató anyaghasználatot élik meg pozitívan.

H7: Az egyének és csoportjaik, az általuk használt közösségi terek formahasználatánál a kevésbé geometrikus, a természetben önmagában fellelhető formák látványát élik meg pozitívan.

H8: Az egyének és csoportjaik, az általuk használt közösségi terek színhasználatánál a meleg színek látványát élik meg pozitívan.

H9: Az egyének és csoportjaik, az általuk használt közösségi terek fénytechnikai megoldásai tekintetében a meleg fényeket élik meg pozitívan.

H10: Az egyének és csoportjaik, az általuk használt közösségi terek hanghatásainak befogadása a generatív és kreatív készségeikre pozitívan hatnak.

Vizsgálati helyszínek

- Budapest VIII. kerületében, Józsefvárosban lévő Orczy Parkban, valamint a
- II. kerület Központi kerületrésze Bel-Buda városközpontjában elhelyezkedő Millenáris Parkban.

Orczy Park

Millenáris Park

A kutatási terek hasonló adottságai

- megközelíthetőségi módjuk;
- lehatároltságuk (kerítéssel körbevett) szempontja, továbbá
- mai megjelenésüket és funkciójukat az előző 10-20 évben, városfejlesztési jelentőségű beavatkozásokkal érték el;
- kimagasló szintű kulturális és társadalmi célokkal;
- térítésmentes programokkal szolgálnak: az üzemeltető a közönség, illetve egyének és csoportjaik számára, amelynek során érdemi együttműködésben, közös, közösségépítő és -fejlesztő, pozitív élmények gyűjtésében lehet részük;
- társadalmi, szocializációs háttérüket tekintve heterogén térhasználókat mint célcsoportot vonzanak

A kutatási helyszínek – többek között – társadalmi, szocializációs háttérüket tekintve heterogén térhasználókat mint célcsoportot vonzanak.

A kutatási terek közötti fő eltérés

A vizsgálódáshoz bemeneti adottságaik, attitűdjeik eltérőek, amit alátámaszt az is, hogy Józsefváros Budapest egyik legszélesebb spektrumon elhelyezkedő társadalmi státusú lakossággal rendelkező kerülete. Megtalálhatóak a nagyon jó anyagi körülmények között élők csakúgy, mint a mélyszegénységben élők.

A józsefvárosi Orczy Park közelében több egybefüggő lakótömbben, nagymértékben alacsony társadalmi státusú családok élnek, a park használói között vannak hátrányos, illetve halmozottan hátrányos helyzetűek is.

Az értekezésben szükséges kitérni e térhasználók (rész-célcsoport) meghatározó attitűdjére, és bemutatni a kapcsolódó kutatási terep környezetét befolyásoló, marginális csoportot meghatározó fontosabb, a terület fejlődését is érintő (szociális) város-rehabilitációra a fel dolgozott elméleti háttér mentén.

Terepkutatás előkészítése

A kutatási terepek közül az Orczy Parkban 2023. április végén a sétálóinterjúk és a kreativitás-tesztek tekintetében egy próbakérdés került megvalósításra 8 fővel (18, 20, 24, 30, 42, 47, 64, 73 éves), amely alapján megbizonyosodhattam arról, hogy a már meglévő sétálóinterjú kérdései és a kreativitás-tesztek érthetőek voltak a válaszadók számára, a figyelmet végig fenn tudták tartani az interjúalanyoknál.

A sétálóinterjú félig strukturált interjújának kérdései a következők voltak:

1. Milyen gyakran szokott az Orczy/Millenáris Parkba jönni?
2. Kivel szokott a parkban időt eltölteni? Miért?
3. Mit tart a legvonzóbbnak a parkban? Miért?
4. Mit tart a legkevésbé jónak a parkban? Miért?
5. Mit szokott csinálni a parkban?
6. Ajánlaná-e másnak a parkot? Miért?
7. Melyik részén szeret sétálni a parkban, ha szeret sétálni? Miért? / Ha nem szeret sétálni a parkban, ha engedi a narrátor, felteszem a kérdést: miért nem szeret sétálni a parkban?
8. Melyik részén szeret padon ücsörögni a parkban, ha szeret padon ülni? Miért? / Ha nem szeret padon ülni, de szeret ücsörögni a parkban, akkor hol szeret ücsörögni? Miért? / Ha nem szeret általában ücsörögni a parkban, és ha engedi a narrátor, felteszem a kérdést: miért nem szeret ücsörögni a parkban?
9. Melyik napszakban szeret a parkban lenni? Miért?

Várható eredmények és hasznosítás

A leendő beavatkozási lehetőségek bemutatása, megválaszolása

A disszertáció nívója és egyben innovációja az a pilot study, amely vegyes módszertan alkalmazásával, a térhasználók benyomásait, felhasználói igényeit feltérképezve, közös tervezéssel és speciális funkciók beemelésével új értelmet, szerkezeti módosítást ad(hat) a tereknek (esetünkben a parkoknak) saját, kreatív

ötletek és energiák hozzáadásával. Olyan önmagát gerjesztő, egyéni alkotóképességekre épülő, de végül közös akarattá formálódó megoldások születhetnek, amelyek jól hasznosíthatók a közösségfejlesztés során, transzferálhatók mind a felzárkóztatásban, mind az esélyegyenlőség megteremtésében, valamint a személyes jóllét megteremtésében.

- **élmény alapú kohézió erősítése:** az egyén és csoportja között, éppúgy, mint az egyén, csoportja és a tér között. A lokálpatriotizmus pozitív hatásainak támogatása utca- és térbálok szervezésével, rendszeressé tételével, és nemcsak a kultúra fókuszával, hanem a „csak úgy, hogy együtt legyünk” erejével;
- **„együtt könnyebb” elv erősítése,** a térbeli magatartásra való hatással, több generáció „együtt mozgásával”, érzékenyítés a tanulásra, amelyben a különböző generációkban általánossá válhat a másiktól való tanulás vágya és annak szükségessége, ami az együttélés alapja, még az utcákon és a tereken is (kooperáció erősítése). Az elfogadás központi szerepének hangsúlyozása, ami az individualizmus során (el)kopott. A terek többgenerációs használatának megteremtése, eszközök és programok megalkotásával, amelyben a művészet megfér a sporttal és a relax-szal;
- **az igény és vágy létjogosultság magjának elültetése:** családokban elsősorban a szülők támogatása (engedjék gyermekük alkotóképességei kibontakozását, az oktatási rendszerbe történő beépítését), amely a szocializáció kezdetétől mindig az adott korosztály számára átélhető/értelmezhető módon kerül bemutatásra, átadásra, megerősítésre;
- **okos város,** illeszkedő magatartás a negatív hatások gátlására, amelynek során a digi-program pontosan a személyes, „offline” találkozást és találkozási pontok/módok/programok elérését támogatja;
- **a mentális jóllét támogatására a térkialakítás tervezési alapszabályainak fejlesztése/bővítése** és az érintett diszciplínákra vonatkozó javaslatok **oktatási anyagba történő beemelése.**

A kutatás sikeressége esetén a hasznosítás

- az oktatásba történő beemelés (mérnök, bölcsész, szociológus, orvos, egészségügyi képzések egy kurzusaként) során támogatjuk a program eredményeihez illeszkedő válasz és beavatkozási lehetőségek alternatíváját és annak megvalósítását;

- a kultúrára – mint tanult viselkedésre –, továbbá a művészetre, a sportra támaszkodva, mely utóbbi kettő közös nyelvként jelenik meg a programban, nem feledve, hogy nem mindenki számára elérhető az anyagok miatt;
- a megvalósításhoz a családok és egyének alkalmassá tételét találjuk, hogy a Maslow-piramison minél magasabbra juthassanak fel, biztosítva a hosszú távú képességek megteremtését az egyéneken és csoportjaikban ahhoz, hogy tartós, pozitív változást tudjanak elérni saját személyes életükben, alkalmassá és motiválttá váljanak közvetlen és tágabb közösségükben;
- a (család)segítő és közösségépítéssel, -fejlesztéssel foglalkozó szakemberek újabb alternatívákkal bővíthetik eszköztárukat, amivel hatékonyságuk tovább erősödik;
- megvalósítása a társadalmi fenntarthatóságot támogatja: az érintett egyének és csoportjaik alkalmassá tételével, amellyel a magyarországi keresőképés populáció növekszik. A majdani közösségi térkialakítási – a kutatási terepeken is túlmutató, tervezetten a lakás nappalijának tervezéséhez is elvezető – korrekciók preventív hatásával a térhasználók egészségügyi ellátásának szükségessége és igénybevétele csökken.

Felhasznált irodalom

- Aczél Gábor 2007 *A Középső-Ferencváros rehabilitációjának társadalmi hatásai*. In Enyedi Gy. (szerk.) *A történelmi városközpontok átalakulásának társadalmi hatásai*, Budapest, MTA Társadalomkutató Központ, 151–170.
- A. Gergely, A. (szerk.) 2014 *Sorsfordulók – Üdvözlőkötet Róbert Péter 60. születésnapjára*. Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézete, Budapest, 2014, 360–374.
- Aczél Gábor 2007 *A Középső-Ferencváros rehabilitációjának társadalmi hatásai*. In Enyedi Gy. (szerk.) *A történelmi városközpontok átalakulásának társadalmi hatásai*, Budapest, MTA Társadalomkutató Központ, 151–170.
- Alföldi György – Czeglédy Ákos – Horváth Dániel 2007 *Egy ébredő városrész – részvételi típusú városmegújítás a Józsefvárosban*. In Kondor A. Cs.–Egedy T. (szerk.): *Városfejlődés és városrehabilitáció: budapesti és lipcsei tapasztalatok*, Magyar Földrajzi Társaság, Budapest, 101–110.
- Alföldi Gy. – Horváth Dániel 2009 *Hogyan tovább? Egy részvételi folyamat fenntarthatóságának kérdései: Tapasztalatok Budapest-Józsefvárosból*. Földrajzi Közlemények 133 (4), 510–515.
- Alpár Vera (szerk.): *Közösségi szociális munka feladata, célja, módszerei, eszközei*. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, Budapest, forrás: https://www.nive.hu/Downloads/Szakkepzesi_dokumentumok/Bemeneti_kompetenciak_meresi_ertekelesi_eszkozrendszerenek_kialakitasa/2_1853_014_101015.pdf, (utolsó megtekintés: 2023. 01. 07.)
- Altman, I. & Low, S. M. 1992 (eds.): *Place attachment*. New York: Plenum Press.
- Angelusz Róbert (szerk.) (1997) : *A társadalmi rétegződés komponensei*. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest.
- Arapovics Mária – Vercseg Ilona 2014 *Közösségfejlesztés módszertani útmutató*. Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Országos Széchényi Könyvtár, Budapest, 6–10.
- Bagdy Emőke 1977 *Családi szocializáció és személyiségzavarok*. Tankönyvkiadó, Budapest, 11.
- Balogh Anikó – Simon Dávid 2011 *Nehezen körülhatárolható társadalmi csoportok kvantitatív kutatása*. Eötvös Loránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Kar Statisztika tanszék, Created by XMLmind XSL-FO Converter, forrás: 0010_2A_18_Balogh_Aniko-Simon_David_Nehezen_koruhatarolható_tarsadalmi_csoportok_vizsgalata.pdf (tankönyvtar.hu) (utolsó megtekintés: 2022. 12. 18.)
- Barkóczi Ilona 1973 *Útmutató a kreativitásteresztkez hazai alkalmazásához*. Országos Pályaválasztási Intézet, Budapest.
- Berényi B. Eszter 2010 *Történelmi városrészek átalakulásának társadalomföldrajzi vizsgálata Budapest belvárosában*. Doktori értekezés, ELTE TTK, Budapest, 125.
- B. Erdős Márta 2012 *Generativitás és fenntartható fejlődés*. In Gáspár Gabriella (főszerk.): *Acta Sociologica* internetes folyóirat, Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Szociológia Tanszék – 4 Dimenzió Társadalomtudományi Egyesület, Pécs. Forrás: http://szociologia.btk.pte.hu/sites/default/files/Acta_Sociologia/02_-_impresszum.pdf

- Bourdieu, P. 1978 *A művészeti észlelés szociológiai elméletének elemei*. In Józsa P. szerk. és ford. Művészetszociológia. Budapest: Közgazdasági, 175–200. Bourdieu, P. 1991 Language and Symbolic Power. Cambridge, Polity Press. In: *Hogyan lettünk egyharmadból egytőd?* Tibori T. (2014), *Sorsfordulók – Üdvözlőkötet Róbert Péter 60. születésnapjára*. Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézete, Budapest, 2014, 364–365.
- Csepeli, Gy. 2001 *Szociálpszichológia*. Created by XMLmind XSL-FO Converter, pp. 131-132. Forrás: Szociálpszichológia Csepeli, György – PDF Free Download (adoc.pub), (utolsó megtekintés: 2023. 01. 23.)
- Csepeli György (2023): *Értékek ébresztése*. Kocsis Kiadó.
- Csizmady Adrienne 2011 *Városrehabilitáció és sebezhetőség*. In Tamás P. – Bulla M. (szerk.): *Sebezhetőség és adaptáció: a reziliencia esélyei*. MTA Szociológiai Kutatóintézet, Budapest, 115–131.
- Csikszentmihályi Mihály 2001 *Flow – az áramlat – a tökéletes élmény pszichológiája*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Csikszentmihályi Mihály 2001 *Flow – az áramlat – a tökéletes élmény pszichológiája*. Akadémiai Kiadó, Budapest, id. Zalay Szabolcs (2010).
- Csikszentmihályi, M. 2008 *KREATIVITÁS A flow és a felfedezés, avagy a találatekonyság pszichológiája*. Akadémia Kiadó, Budapest, p. 9. Forrás: Csikszentmihályi Mihály *KREATIVITÁS. A flow és a felfedezés, avagy a találatekonyság pszichológiája*. Akadémiai Kiadó, Budapest - PDF Free Download (adoc.pub) (utolsó megtekintés: 2023. 01. 24.)
- Dávid, I.: *A tehetségazonosítás eszközeinek összehasonlító vizsgálata az intellektuális szférában*. In Dávid Imre – Bóta Margit – Páskuné Kiss Judit (szerk.): *Tehettségkutatás*. Debrecen, 2002, Kossuth Egyetemi Kiadó, 7–108., In *A Loyola Generativitás Skála (LGS-18) magyar nyelvű adaptációja*. Mező, F. – Mező, K. (2015), 6–7., Magyar Pszichológiai Szemle 77, Akadémia Kiadó 2015., 163–181.
- Dúll, A. 2007 *A környezet hatása a tanulási folyamatokra: környezet és alkalmazkodás*. In Csépe, V., Györi, M., & Ragó, A. (eds.), *Általános pszichológia 2., Tanulás – emlékezés – tudás* (111–158), Budapest, Osiris.
- Dúll, A. 2009 *A környezetpszichológia alapkérdései – Helyek, tárgyak, viselkedés*. Budapest, LHarmattan.
- Dúll, A. 2015 *Amikor messze van az „odakinn” az „idebenn”-től: a helyváltoztatás és az identitás összefüggései*. In Keszei, A. (Ed.), *Hely, identitás, emlékezet* (19–33). Budapest, LHarmattan.
- Dúll, A. & Tauszik, K. 2006 *A munkahelyhez kötődés konstruktumának vizsgálata – elméleti megfontolások egy tranzakcionális helykutatáshoz*. Magyar Pszichológiai Szemle, 61 (1), 87–105.
- Egedy Tamás – Kovács Zoltán 2005 *A városrehabilitáció néhány elméleti kérdése*. In Egedy Tamás (szerk.): *Városrehabilitáció és társadalom*. Tanulmánykötet, Budapest, MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, 9.
- Fáyné dr. Dombi Alice – Dr. Sztanáné dr. Babics Edit 2013 *„Mentor(h)álój 2.0 program”* TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1-2013-0008 projekt. Szegedi Tudományegyetem, Szeged, forrás: http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/Pedagogus_mestersgV2/92_lmnypedaggia.html (utolsó megtekintés: 2023. 01. 07.)
- Gantner B. Eszter – Kovács Mátyás 2008 *Alternatív térkép(ze)tek. 2000*. Irodalmi és társadalomtudományi havi lap. 2008. 1.
- Gyarmathy Éva 2010 *Tehettség gondozás pszichológiája*. In Magyar Pszichológiai Szemle, 2010, 65. 2. 221–232, forrás: *A tehetség gondozás pszichológiája – Eva Gyarmathy – Academia.edu* (utolsó megtekintés: 2022. 12. 18.)
- Holahan, J. C. 1982 *A környezeti észlelés*. In Dúll, A., & Kovács, Z. (szerk.). (1998). *Környezetpszichológiai Szöveggyűjtemény*, 27–46. Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó.
- Horváth Dániel 2019 *A városi diverzitás és a városrehabilitáció kapcsolatának társadalomföldrajzi vizsgálata Józsefvárosban*. Doktori (Phd) értekezés, Szegedi Tudományegyetem Természettudományi és Informatikai Kar Földtudományok Doktori Iskola Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék, Szeged.
- Ilea, I. – Jenei, D. – Vincze, O. 2022 *A Loyola Generativitás Skála (LGS-18) magyar nyelvű adaptációja*. Magyar Pszichológiai Szemle 77, pp. 163–181., Akadémia Kiadó, 2022. Forrás: 1588-2799-article-p163_Loyola_generativitas_skalaLGS18_2022.pdf (utolsó megtekintés: 2023. 01. 23.)

- Kemény István – Janky Béla – Lengyel Gabriella 2004 *A magyarországi cigányság 1971–2003*. Budapest, 12–13.
- Ladányi János – Szelényi Iván 2004 *A kirekesztettség változó formái*. Napvilág Kiadó, Budapest.
- Leveleki Magdolna 2003 *A szocializáció*. In: Albert J. – Farkas I. – Leveleki M.: *Szociológia*. PRO EDUCATIONE Alapítvány, Nyíregyháza. 57.
- Maslow, Abraham 2003 *A lét pszichológiája felé*. Budapest: Ursus Libris Kiadó.
- McAdams, D. P. 2006 *The redemptive self: Generativity and the stories americans live by*. *Research in Human Development*, 3(2), 81–100. In: *A Loyola Generativitás Skála (LGS-18) magyar nyelvű adaptációja*. Magyar Pszichológiai Szemle 77, 163–181., Akadémia Kiadó, 2022. Ilea-Jenei-Vince, 2022, 165.
- McAdams, D. P., & De St. Aubin, E. 1992 A theory of generativity and its assessment through self-report behavioral acts, and narrative themes in autobiography. *Journal of Personality and Social Psychology*, 62(6), 1003–1015. In: *A Loyola Generativitás Skála (LGS-18) magyar nyelvű adaptációja*. Magyar Pszichológiai Szemle 77, 163–181., Akadémia Kiadó, 2022. Ilea-Jenei-Vince, 2022, 165.
- Mérei Ferenc 1974 *Előszó*. In Landau, E.: *A kreativitás pszichológiája*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1974, 6–7.
- Mészáros Judit 2004 *Kisebbségpolitika kis lépésekben*. *Hadtudomány*, 14 (3–4), 133–141.
- Mező, F. – Mező, K. 2015 *Kreativitás és fejlesztése*. Magiszter, Budapest, 6–7. Forrás: Magiszter 13. évf. 1. sz. (2015. tavasz) (oszk.hu) (utolsó megtekintés: 2023. 01. 24.)
- Mező Katalin 2017 *A kreativitás időbeli eszközei*. Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola, forrás: Mezo Katalin_tezisek (unideb.hu) (utolsó megtekintés: 2022. 12. 18.)
- Nagy, P. 2020 *Parasztok, cigányok, proletárok*. *AETAS* 35. évf. 2020. 1. szám, 2020, 166–167. Forrás: 20 (mtak.hu) (utolsó megtekintés: 2023. 02. 01.)
- Oblath Márton 2006 *A „cigány” kategória diszkurzív és történeti konstrukciója*. *Anthropolis*, 3. évf. (2006) 1. sz. 51.; Kovai Cecília: Élhető volt az a világ, de sok mindenbe leredukált minket – tehát valamit kaptunk, valamit meg elvettek. In: Kovács Éva (szerk.): *Tükörszilánkok. Kádárkorszakok a személyes emlékezetben*. Budapest, 2008, 175.
- Papp Klára 2014 *Szociális rehabilitáció*. Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar, forrás: Rehabilitáció – Digitális Tankönyvtár (tankonyvtar.hu) (utolsó megtekintés: 2023. 01. 07.)
- Panofsky, E. 1984 *A jelentés a vizuális művészetekben*. Budapest, Gondolat Kiadó. In: *Hogyan lettünk egyharmadból egyötöd?* Tibori, T. (2014), *Sorsfordulók – Üdvözlökötlet Róbert Péter 60. születésnapjára*. Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézete, Budapest, 2014, 366.
- Pintér-Szövényi, E. 2021 *Szigetszentmiklós Lakibegyő Projekt kialakulása, megvalósulása, élményalapú közösségfejlesztés beemelésével*. Szakdolgozat – mentálhigiénés közösség- és kapcsolatépítő mesterképzése, Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác, 2021, 10.
- Plehl Csaba, szerk. 1997 *A megismerés kutatás egy új útja: A párhuzamos feldolgozás*. Typotex Elektronikus Kiadó, Budapest.
- Plehl Csaba 2016 *Közösség és haladás Pataki Ferenc munkájában és életében*. In: *Magyar Pszichológiai Szemle*, 2016, 71. 2/6. 351–356. forrás: file:///C:/Users/Sz%C3%B6v%C3%A9ny%C3%A9ny%20Eszter/Desktop/Saj%C3%A1t/Doktori/Plehl_Csaba_Kozosseg_es_haladas_2016.pdf (utolsó megtekintés: 2021. 09. 26.)
- Rothman, Jack 2001 *A közösségi beavatkozás megközelítései*. Közösségfejlesztők Egyesülete, Budapest
- Shaw, R. – Crutchfield, J. – Farmer, N. – Parker, N. 1980 *Power spectral Analysis of a Dinamic System*. *Physiologie Letters*. A76. In: *Hogyan lettünk egyharmadból egyötöd?* Tibori, T. (2014), *Sorsfordulók – Üdvözlökötlet Róbert Péter 60. születésnapjára*. Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézete, Budapest, 2014, 366.
- Szabóné Kármán Judit 2013 *A magyarországi romal cigány értelmiség historiográfiája, helyzete, mentális állapota*. Doktori (PhD) értekezés, Témavezető Prof. Dr. Forray R. Katalin DSc, Pécs, 6–10, forrás: (Microsoft Word - PhD v\351gleges 0602.docx) (pte.hu)
- Taylor, C. W.: *Various approaches to and definitions of creativity*. In Sternberg, R.J. (ed.): *The nature of creativity*. Cambridge, 1988, University Press, 99–124, In *A Loyola Generativitás Skála (LGS-18) magyar nyelvű adaptációja*. Mező, F. – Mező, K. (2015), 6–7., Magyar Pszichológiai Szemle 77, Akadémia Kiadó 2022, 163–181.

- Taylor, R. B. 1988 *Human territorial functioning – An empirical, evolutionary perspective on individual and small group territorial cognitions, behaviors, and consequences*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tibori, Timea 2014 *Hogyan lettünk egyharmadból egyötöd?* In A. Gergely, A. (szerk. 2014): *Sorsfordulók – Üdvözlököt Róbert Péter 60. születésnapjára*. Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézete, Budapest, 2014, 360–374.
- Tibori, T. 2021 *Az értékek, a kultúra hatása az életmódra*. Testnevelési Egyetem Doktori Iskola, forrás: https://doktori.hu/index.php?menuid=195&lang=HU&tk_ID=203672 (utolsó megtekintés: 2022. 03. 15.)
- Tibori, T. 2023 *A kultúra színeváltozása*. Előadás, Marosvásárhely–Gyergyóremete, 2023. 01. 22.
- Tomay Kyra 2006 *Slumosodás és városrehabilitáció Budapesten*. In: *Tér és társadalom* 20 (1), 93–107.
- Torrance, E. P. 1974 *The Torrance Tests of Creative Thinking-Norms-Technical Manual Research Edition-Verbal Tests, Forms A and B-Figural Tests, Forms A and B*. Personnel Press, Princeton. In: *A kreativitás időbeli eszközei*. Mező (2017), Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola, 4.
- Tosics Iván 2006 *A nagyvárosok fenntartható fejlődése és Budapest jövőképe*. In Bulla M.–Tamás P. (szerk.): *Fenntartható fejlődés Magyarországon*. Új Mandátum Kiadó, Budapest, 420–445.
- Varga-Ötvös B. 2008 *A városfejlesztés rehabilitációja*. Építészfórum. forrás: <http://epiteszforum.hu/a-varosfejlesztés-rehabilitációja> (utolsó megtekintés: 2022. 12. 22.)
- Vitányi Iván 2004 *A 20. század kulturális kihívásai*. In *Ezredforduló 2004*, 3–4. szám, forrás: Vitányi Iván *A 20. század kulturális kihívásai*, http://www.fuzeskonyvtar.hu/›kkk/›vitanyi_iva... (utolsó megtekintés: 2021. 09. 26.)
- Vitányi Iván – Sági Mária 2003 *KREATIVITÁS ÉS ZENE*. Akadémia Kiadó, Budapest.
- Zalay Szabolcs 2006 *Konstruktivizmus és drámapedagógia*. *Iskolakultúra*, 16 (1), 66–71. id. Zalay Szabolcs (2010).
- Zalay Szabolcs 2010 *Élményalapú tanulás egy életen át*. In Karlovitz János Tibor (szerk.): *Felnöttek pályorientációja, élethossziglani tanulása*. Neveléstudományi Egyesület, Budapest. Forrás: <http://www.eduscience.x3.hu/NEK-005.pdf#page=83> (utolsó megtekintés: 2022. 12. 12.)
- Zétényi, T 1989 *A kreativitás-tesztek tesztkönyve I–II*. Munkalélektani Koordinációs Tanács, Budapest. In *A kreativitás időbeli eszközei*. Mező (2017), Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola, 4.